

16 de gener, 18.30 h

«Dels orígens del tancament penitenciari a la modernitat de La Model»

Ponent: Dr. Pedro Fraile Pérez de Mendiguren, catedràtic de geografia i sociologia. Expert en història penitenciària.

La consideració de què és delictes i què no ho és, el seu correctiu corresponent i les arquitectures destinades al control de les persones han adoptat lectures i formes molt diverses al llarg de la història. La presó n'és un clar exponent i, en aquest cas, la seva morfologia està estretament unida a la de l'evolució del càstig i la valoració jurídica que suscita.

Consideracions

Per fixar un punt d'arrencada que ens ajudi a entendre la situació actual, ens dirigim a finals del segle XV. Llavors la reflexió sobre les funcions del càstig legal era molt feble, però, alhora, la pobresa i la marginació eren un greu problema per al govern urbà. Per tal de gestionar-les van crear institucions específiques que s'acostumaven a anomenar hospitals o cases de misericòrdia. Arquitectònicament es va adoptar una estructura radial de creu grega, seguint el patró establert per *Filarete* a l'Ospedale Maggiore de Milà, precedent clar dels posteriors models carceraris.

En aquells moments el delictes tenia una consideració subjectiva, pobrament legislada, en la qual es barrejaven conceptes de moral i en què el tancament significava només la custòdia del reu a l'espera d'una pena que solia ser física. Per tant, els edificis que s'hi destinaven no eren objecte de grans raonaments —a vegades ni tan sols estaven pensats per a aquesta finalitat—, i era habitual l'aglomeració dels reclusos, fins i tot d'ambdós sexes.

Avançant el segle XVIII, la Il·lustració va suposar una fita important en aquest procés. L'hospital s'anava medicalitzant i deixava de servir per tancar marginats, mentre abandonava l'estructura radial. Alhora, el discurs sobre la pena i la seva funció social mostraven la inutilitat del càstig físic i col·locaven la pèrdua de la llibertat al centre de la reflexió punitiva.

La presó va adquirir un paper preponderant i, en conseqüència, va créixer la preocupació per les seves funcions, organització i morfologia, fet que donà lloc a models tan coneguts com el Panòptic de *Bentham*, inspirador de la nostra Model. Per diferents camins, a Europa guanyava importància l'estructura radial amb un sistema de vigilància central.

Encara que a Espanya els progressos en aquesta matèria van ser molt lents, aviat es van difondre les experiències foranes i va haver-hi diferents intents de posar-les en pràctica. Les presons «Model» de Madrid (dissenyada per *Tomás*

Aranguren i Eduardo Adaro) i de Barcelona (projectada per *Salvador Vinyals i Josep Domènech Estapà*) en són un clar exponent. La de Barcelona, en concret, pensada per a vuit-cents reclusos preventius, amb un edifici de compliment a la part posterior, aviat es va veure desbordada i va deixar de respondre als objectius per als quals havia estat planejada.

6 de febrer, 18.30 h

«Generalitat de Catalunya: per un nou model de reinserció»

Ponent: Amand Calderó i Montfort, director general de Serveis Penitenciaris. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

El Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya treballa per millorar els índexs de reinserció i reduir la reincidència, i el centre penitenciar La Model n'ha estat un dels escenaris. Sovint, però, l'edifici no reunia les millors condicions per a l'aplicació d'aquestes polítiques i van caldre molts esforços dels professionals per compensar-ne les mancances.

Amb la voluntat d'assolir una societat més justa, integradora i amb menys víctimes, el Govern català aposta decididament per acompanyar els processos de reinserció.

Consideracions

Un dels objectius principals de la Direcció de Serveis Penitenciaris és que el model penal català es caracteritzi per un veritable impuls a la rehabilitació, que garanteixi la convivència, la custòdia i la seguretat. I tot plegat, amb un respecte absolut i escrupolós envers els drets humans i la dignitat de les persones.

Com a conseqüència del pas del temps i la decadència de l'edifici, al Centre Penitenciar d'Homes del carrer Entença de Barcelona cada cop resultava més complicat assegurar la qualitat i la dignitat de vida dels interns. Malgrat tot, s'hi ha treballat intensament amb voluntat i convicció de servei per compensar les mancances infraestructurals de la vella Model.

En el decurs dels anys, s'hi han anat aplicant nombroses accions adreçades a potenciar entre els seus interns valors cívics i transformadors, comissió que constitueix una tasca i una fita de primer ordre. Per dur-les a terme, la Generalitat disposa d'un pla de treball i un equip de milers de professionals qualificats que posen en pràctica les noves polítiques penitenciàries a la xarxa de centres repartits arreu del territori català.